

NATALIA DOMASIAK*

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa Polska

ROLA SŁUŻB WYWIADOWCZYCH W PAŃSTWIE – ANALIZA PRAWNOPORÓWNAWCZA ZADAŃ AGENCJI WYWIADU I SŁUŻBY WYWIADU WOJSKOWEGO

THE ROLE OF INTELLIGENCE SERVICES IN THE STATE - A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF
THE TASKS OF THE INTELLIGENCE AGENCY AND THE MILITARY INTELLIGENCE SERVICE

ABSTRAKT: Celem artykułu jest analiza zadań Agencji Wywiadu i Służby Wywiadu Wojskowego jako służb wywiadowczych Rzeczypospolitej Polskiej, które pełnią kluczową rolę w państwie, a przede wszystkim w systemie bezpieczeństwa państwa. Zasadniczą funkcję jako realizują to funkcja informacyjna w ramach, której zajmują się pozyskiwaniem, gromadzeniem, analizowaniem, a przede wszystkim ochroną informacji istotnych dla bezpieczeństwa państwa. Agencja Wywiadu to cywilna służba wywiadowcza należąca do katalogu służb specjalnych, której zadaniem jest ochrona bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. Służba Wywiadu Wojskowego jest wojskową służbą wywiadowczą zajmującą się ochroną przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP.

SŁOWA KLUCZOWE: Agencja Wywiadu, bezpieczeństwo, Służba Wywiadu Wojskowego, służby wywiadowcze, wywiad

* Natalia Domasiak, War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0009-0001-5162-6498> ndomasiak@gmail.com

Copyright (c) 2023 Natalia Domasiak. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

ABSTRACT: The purpose of this article is to analyze the tasks of the Intelligence Agency and the Military Intelligence Service as the intelligence services of the Republic of Poland, which play a key role in the state, and above all in the state security system. The main function as they perform is the information function, within the framework of which they deal with the acquisition, collection, analysis and, above all, protection of information relevant to state security. The Foreign Intelligence Agency is a civilian intelligence service belonging to the catalog of special services, whose task is to protect the external security of the state. The Military Intelligence Service is a military intelligence service concerned with protection against external threats to state defense, security, and combat capability of the Armed Forces of the Republic of Poland.

KEYWORDS: Foreign Intelligence Agency, security, intelligence services, Military Intelligence Service, intelligence

WPROWADZENIE

Celem artykułu jest analiza zadań Agencji Wywiadu i Służby Wywiadu Wojskowego jako służb specjalnych Rzeczypospolitej Polskiej pełniących kluczową rolę w państwie, a przede wszystkim w systemie bezpieczeństwa państwa. Funkcjonowanie współczesnego państwa jest nierozdzielnie związane z działalnością służb specjalnych. Służby specjalne to instytucje prowadzące działania operacyjno-rozpoznawcze o charakterze niejawnym. Mianem służb specjalnych we współczesnych czasach określane są służby wywiadowcze i kontrwywiadowcze. Przy takim ujęciu poza obszarem działania służb znajduje się wiele obszarów niezwiązanych ze zwalczaniem szpiegostwa i prowadzeniem takiej działalności poza granicami kraju. Termin służby specjalne nie jest zbyt często używanym terminem, ponieważ w większości państw ustawodawcy unikają go (pojęcie służby specjalne rozumiane jako wywiad i kontrwywiad obecne jest w literaturze przedmiotu w niektórych krajach Europy Środkowej i Wschodniej)¹. Pojęcie jest używane w języku potocznym i fachowym, ale nie występuje w języku prawnym. W Polsce termin służby specjalne jest używany w wielu aktach normatywnych nie tylko rangi ustawowej, ale nie posiada on legalnej definicji. Jednym z przykładów jest wymienienie w art. 11 ustawy z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu służb specjalnych funkcjonujących w Polsce².

Służby specjalne są nierozdzielnie związane z gwarancją bezpieczeństwa państwa, ponieważ bezpieczeństwo jest stanem, którego „utrzymanie jest niezbędne z punktu widzenia funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego, zabezpieczającego interesy jednostkowe członków społeczeństwa, jak i (a nawet przede wszystkim) powszechne”³. Służby specjalne rządy państw powołują celem zapewnienia bezpieczeństwa państwa w różnych jego aspektach oraz zagwarantowania bezpieczeństwa obywatelom. Służby specjalne wypełniają różne funkcje, ale najważniejsze z nich to funkcja informacyjna, policyjna i ochronno-kontrolna. Wymienione funkcje nie muszą być realizowane przez jedną służbę. Funkcja informacyjna

¹ S. Zalewski, Służby specjalne w państwie demokratycznym, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2005, s. 22.

² Przywołana ustawa zalicza do służb specjalnych Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, Służbę Wywiadu Wojskowego i Centralne Biuro Antykorupcyjne.

³ M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, Służby specjalne w strukturze władz publicznych. Zagadnienia prawnoustrojowe, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 62.

związana jest przede wszystkim z rozpoznawaniem zagrożeń i przeciwdziałaniem im. Funkcja policyjna (procesowa) odpowiada za rozpoznawanie, zapobieganie, wykrywanie oraz ściganie sprawców przestępstw. W ramach tej funkcji wyróżnia się jeszcze funkcję prewencyjną, która odnosi się do zapobiegania zdarzeniom, które mogą godzić w bezpieczeństwo państwa oraz funkcję represyjną związaną ze ściganie osób, które dopuściły się przestępstw zakłócających funkcjonowanie państwa. Ostatnia z funkcji ochronno-kontrolna związana jest z ochroną informacji niejawnych. Służby specjalne w ramach swoich podstawowych zadań zajmują się „likwidowaniem zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego i ich skutków” oraz „wykrywaniem, przeciwdziałaniem i usuwaniem zagrożeń zewnętrznych”⁴. Służby specjalne zajmują się także pozyskiwaniem i ochroną informacji niezbędnych do zapewnienia bezpieczeństwa państwa (wewnętrznego i zewnętrznego). Służby specjalne możemy sklasyfikować jako służby informacyjno-wywiadowcze i policyjno-prewencyjne. Zadaniem służb informacyjno-wywiadowczych jest pozyskiwanie cennych informacji o strategicznym znaczeniu oraz dezinformowanie analogicznych służb wrogich państw. Natomiast służby policyjno-prewencyjne są odpowiedzialne za ochronę bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Podziału służb specjalnych można dokonać umownie według dwóch kryteriów: obszaru aktywności i sfery zainteresowań lub podległości. Ze względu na obszar aktywności można wyróżnić służby wewnętrzne i zewnętrzne, a ze względu na sferę zainteresowań lub podległość można wyróżnić służby cywilne i wojskowe. Cywilne służby specjalne to „usytuowane w strukturze aparatu władzy państwowej organizacyjnie samodzielne (podległe prezydentowi, premierowi lub upoważnionej przez niego osobie, np. ministrowi ds. służb specjalnych) bądź wchodzące w skład innej jednostki państwowej (np. ministerstwa) instytucje, takie jak: służba wywiadu i kontrwywiadu, a także służba bezpieczeństwa lub policja polityczna”⁵. Służby, uprawnione do działań tajnych, zajmują się ochroną interesów narodowych, bezpieczeństwem państwa i jego instytucji politycznych i obywateli przed różnymi zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi, takimi jak: „szpiegostwo, działanie przeciw polityce zagranicznej, działania

⁴ Ibidem, s. 75-77.

⁵ P. Dobrzycki, *Cywilne służby specjalne*, Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej, Warszawa 2020, s. 10.

antypaństwowej opozycji, ujawnianie informacji niejawnych, zamachy, terroryzm, sabotaż, proliferacja broni masowej zagłady, międzynarodowa przestępczość zorganizowana”⁶.

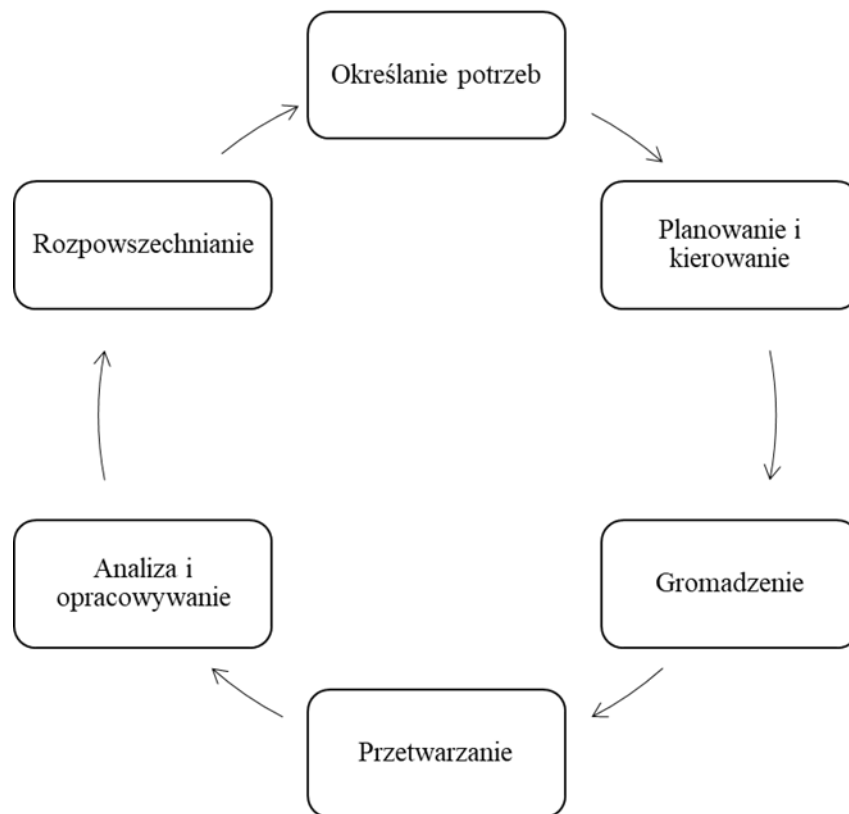
Przedmiotem rozważań niniejszego opracowania jest próba przeanalizowania zadań jakie wykonują dwie służby specjalne (wywiadowcze), których podstawowym zadaniem jest ochrona zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Główny problem badawczy został sformułowany w postaci pytania: jaką rolę pełnią służby wywiadowcze w Rzeczypospolitej? Główny problem badawczy został zdekomponowany na następujące problemy szczegółowe: jakie zadania realizuje Agencja Wywiadu, jakie zadania wykonuje Służba Wywiadu Wojskowego, jakie są zadania Ministra Koordynatora ds. Służb Specjalnych jako organu kontrolnego.

ZADANIA AGENCJI WYWIADU

W Rzeczypospolitej Polskiej w 2002 roku w miejsce Urzędu Ochrony Państwa powołano Agencję Wywiadu (AW) jako cywilną służbę wywiadowczą, której podstawowym zadaniem jest ochrona bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. Zadania i kompetencje Agencji Wywiadu określa ustawa z dnia 24 czerwca 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu. Zadania Agencji Wywiadu można podzielić na trzy grupy: zdobywanie informacji, eliminowanie zagrożeń oraz ochrona placówek dyplomatycznych. Agencja zajmuje się zdobywaniem informacji i poddawaniem ich cyklowi wywiadowczemu (Rys. 1).

⁶ Ibidem, s. 9-10.

Rysunek 1 Klasyczny cykl wywiadowczy

Źródło: K. Liedel, T. Serfin, *Otwarte źródła informacji w działalności wywiadowczej*, Diffin, Warszawa 2011, s. 26.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu ustawowych zadań AW należy „uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego; rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom zewnętrznym godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niepodległość i nienaruszalność terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; ochrona zagranicznych przedstawicielstw Rzeczypospolitej Polskiej i ich pracowników przed działaniami obcych służb specjalnych i innymi działaniami mogącymi przynieść szkodę interesom Rzeczypospolitej Polskiej; zapewnienie ochrony kryptograficznej łączności z polskimi placówkami dyplomatycznymi i konsularnymi oraz poczty kurierskiej; rozpoznawanie międzynarodowego terroryzmu, ekstremizmu oraz międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanej; rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi oraz towarami, technologiami

i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią masowej zagłady i zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem tej broni oraz środków jej przenoszenia; rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych, mających wpływ na bezpieczeństwo państwa, oraz podejmowanie działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń; rozpoznawanie, przeciwdziałanie i zapobieganie zdarzeniom o charakterze terrorystycznym wymierzonym przeciwko obywatelom lub mieniu Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, z wyłączeniem zdarzeń o charakterze terrorystycznym wymierzonych przeciwko personelowi lub mieniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej; prowadzenie wywiadu elektronicznego oraz podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych”⁷.

Ustawa z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu szczegółowo określa, że w polu zainteresowania AW znajdują się „informacje istotne dla bezpieczeństwa narodowego, a w szczególności suwerenności i międzynarodowej pozycji, niepodległości i nienaruszalności terytorium, a także obronności oraz potencjału ekonomicznego”⁸. W obszarze zainteresowań Agencji znajdują się również zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego: terroryzm, przestępczość zorganizowana, handel bronią, proliferacja broni masowego rażenia, przemyt narkotyków czy ekstremizm polityczny. Wyodrębniono również oddzielne zadania „mające na celu uzyskiwanie informacji o działalności w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów”⁹, które mogą stanowić zagrożenie dla państwa. Agencja uzyskała również kompetencje mające na celu eliminowanie tych zagrożeń. Ostatnią grupą zadań jakie wykonuje AW jest ochrona placówek dyplomatycznych RP i ich pracowników, głównie, przed działalnością obcych służb specjalnych i innymi działaniami, które mogą zaszkodzić interesom RP. Agencja zajmuje się również ochroną kryptograficzną łączności z placówkami dyplomatycznymi i konsularnymi i ochroną poczty kurierskiej.

⁷ Ustawa z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, (Dz. U. 2022 poz. 557).

⁸ P. Dobrzycki, *Cywilne służby specjalne*, Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej, Warszawa 2020, s. 79.

⁹ *Ibidem*.

Wyliczenie zadań Agencji Wywiadu w art. 6 ust. 1 jest jedynie przykładowe, ponieważ art. 6 ust. 1 pkt. 9 wskazuje na inne zadania określone w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych. Zadania wymienione w art. 6 ust. 1 realizowane są poza granicami RP w związku ze zdarzeniami i zagrożeniami, które mogą mieć wpływ na „bezpieczeństwo, obronność, niepodległość, nienaruszalność terytorium, międzynarodową pozycję Rzeczypospolitej Polskiej, jej potencjał ekonomiczny lub mogącymi przynieść jakąkolwiek szkodę interesom Rzeczypospolitej Polskiej”¹⁰.

ZADANIA SŁUŻBY WYWIADU WOJSKOWEGO

Służba Wywiadu Wojskowego (SWW) została powołana w 2006 roku jako służba specjalna powołana do „ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej”¹¹.

Służba Wywiadu Wojskowego analogicznie do Agencji Wywiadu wykonuje zadania związane z uzyskiwaniem, gromadzeniem, analizowaniem, przetwarzaniem i przekazywaniem informacji¹². Uzyskiwanie to nic innego jak otrzymanie czegoś co jest przedmiotem zainteresowania służby. Gromadzeniem natomiast możemy nazwać pozyskiwanie czegoś materialnego i niematerialnego. Analizowanie jest procesem rozpatrywania problemu, zjawiska, informacji na różnych płaszczyznach celem jego zrozumienia i wyjaśnienia. W rozumieniu ustawy przetwarzaniem możemy nazwać opracowywanie zebranych danych lub informacji. Kwestie przekazywania informacji właściwym organom nie zostały w ustawie doprecyzowane, ale możemy przypuszczać, że ustawodawca miał na myśli jedynie organy prawnie umocowane do otrzymywania takich informacji. Przekazywane informacje „powinny mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa potencjału obronnego RP, bezpieczeństwa

¹⁰ B. Opaliński, M. Rogalski, P. Szustakiewicz, Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. Komentarz, C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 31.

¹¹ Ustawa z dnia z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. 2023 poz. 81).

¹² Ibidem.

i zdolności bojowej SZ RP oraz warunków realizacji przez SZ RP zadań poza granicami państwa”¹³.

SWW otrzymało zadania rozpoznawania i przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom militarnym, które mogą godzić w obronność RP oraz zagrożeniom związanym z międzynarodowym terroryzmem. Zadania związane z rozpoznawaniem są procesem, który polega na identyfikacji kogoś lub czegoś, natomiast zadania dotyczące przeciwdziałania to blokowanie jakiegoś procesu. Funkcjonariusze SWW zgodnie z ustawą zajmują się rozpoznawaniem międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla państwa. Przedmiotem transferu broni i technologii militarnych są trzy rodzaje rynku: biały, szary i czarny. Biały rynek to jawne transfery pomiędzy państwami i podmiotami przez nie kontrolowanymi oraz oficjalnie raportowane transfery. Szary rynek to legalne, ale niejawnie transfery oraz nieraportowane transakcje. Czarny rynek natomiast to nielegalnie dokonywane przez państwa, organizacje terrorystyczne czy zorganizowane grupy przestępcze, a nawet nieuczciwych przedsiębiorców transfery. SWW ze względu na strategiczne znaczenie tych czynności dla bezpieczeństwa państwa powinno zajmować się transferami broni i technologii militarnych na każdym z trzech wymienionych rynków. Warty uwagi w zakresie wykonywania tego zadania jest również obszar na jakim może działać Służba, ponieważ jedynie w przypadku tego zadania działania mogą odbywać na terenie kraju, jak i poza jego granicami. Pozostałe zadania realizowane mogą być tylko poza granicami RP.

Na SWW zostało nałożone zadanie rozpoznawania międzynarodowego obrotu bronią masowego rażenia (BMR) i zagrożeń związanych z jej rozprzestrzenianiem oraz środków jej przenoszenia. Za broń masowego rażenia w literaturze przedmiotu uznawane są „środki masowego rażenia używane w celach wojskowych do spowodowania rozległych strat materialnych i w sile żywej (na ludziach). Do broni masowego rażenia zalicza się broń jądrową, chemiczną i biologiczną”¹⁴. W prawie międzynarodowym broń chemiczna i broń biologiczna

¹³ S. Chomonicz, S. Chomonicz, Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Wywiadu Wojskowego. Komentarz, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2021, s. 22.

¹⁴ J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kulickowski, Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa, Toruń 2020 r., s. 34.

są zakazane w zakresie jej produkcji i posiadania. Zadania SWW obejmują rozpoznawanie ryzyka rozprzestrzeniania się BMR oraz środków jej przenoszenia.

Ustawa o działaniach antyterrorystycznych wprowadziła SWW zadania obejmujące rozpoznawanie, przeciwdziałania i zapobieganie zdarzeniom o charakterze terrorystycznym, które służba wykonuje w zakresie, gdy wymienione czyny wymierzone są przeciwko personelowi i mieniu SZ RP poza granicami państwa. Istotny jest fakt, że zgodnie z przepisami ustawy antyterrorystycznej wszystkie służby specjalne, do których należy również SWW mają obowiązek przekazywania Szefowi ABW informacji służących realizacji działań antyterrorystycznych, klasyfikowanych zgodnie z katalogiem incydentów o charakterze terrorystycznym.

Zagrożenia, które występują w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych muszą mieć wpływ na obronność i zdolność bojową SZ RP, aby SWW mogło wykonywać zadania w zakresie rozpoznawania i analizowania tych zagrożeń. Zapis jest niefortunny i ograniczający realizację zadań przez SWW, ponieważ Służba może wykonywać tylko zadania w tym zakresie, jeśli zagrożenia realnie wpływają na obronność i zdolność bojową SZ RP. Zasadne wydaje się, aby dodać do zapisu sformułowanie „lub mogą mieć wpływ”. SWW zostało również zobowiązane do eliminacji tych zagrożeń, stąd wynika również potrzeba wprowadzenia zmian w zapisie, ponieważ „zdarzenia, które mogą, ale nie muszą (obecnie) wpływać na zagrożenie bezpieczeństwa państwa i zdolność bojową SZ RP, powinny też podlegać działaniom podejmowanym przez SWW”¹⁵.

Służba Wywiadu Wojskowego jest odpowiedzialna za prowadzenie działań wywiadowczych polegających na „pozyskiwaniu informacji pochodzących z m.in. ze źródeł radioelektronicznych i teleinformatycznych”¹⁶. Można wyróżnić SIGINT (*Signals Intelligence* – rozpoznanie radiowe) oraz „przechwytywanie informacji z technicznych źródeł łączności (COMINT – *Communication Intelligence*) oraz sygnałów radiowych (ELINT – *Electronic Intelligence*)”. W zakresie wywiadu elektronicznego ustawodawca nie doprecyzował żadnych szczegółów (rozwiązań, procedur) dotyczących zdobywania informacji. SWW wykonuje także zadania z zakresu kryptografii, co ma służyć zabezpieczeniu własnych działań. „Zgodnie z art. 51 ust. 2 ustawy o ochronie

¹⁵ S. Chomonicik, op. cit., s. 22.

¹⁶ M. A. Kamiński, Zadania Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego, s. 527 [w]: Prawo wojskowe, red. W. Kitler, M. Stepnowska, D. Nowak, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.

informacji niejawnych systemy teleinformatyczne, urządzenia lub narzędzia kryptograficzne wykorzystywane przez SWW do uzyskiwania lub przetwarzania informacji niejawnych podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej nie podlegają obowiązkowi akredytacji oraz badań i oceny bezpieczeństwa w ramach procesów certyfikacji prowadzonych przez ABW albo SKW¹⁷. SWW realizuje również zadania z zakresu kryptoanalizy, co ma na celu deszyfrowanie informacji stosowanych przez obce służby. Wskazany przepis nie uszczegóławia prowadzenia przedsięwzięć kryptoanalitycznych ani kryptograficznych. Jak wskazuje definicja kryptoanaliza to nauka o metodach łamania szyfrów, natomiast kryptografia jest nauką o tworzeniu szyfrów, czyli utajnianiu informacji za pomocą kluczy szyfrujących. SWW wykorzystuje kryptografię do zabezpieczania własnych działań, natomiast kryptoanaliza stosowana jest w celu deszyfrowania informacji pochodzących od obcych służb wywiadowczych.

Kolejne zadania Służby Wywiadu Wojskowego odnosi się do współdziałania w organizowaniu polskich przedstawicielstw za granicą¹⁸. Ustawodawca miał na myśli głównie ataszaty wojskowe przy ambasadach RP. Attaché Obrony realizuje głównie zadania reprezentujące interesy MON na terytorium państwa, w którym pełni misję dyplomatyczną oraz rozwija dwustronną współpracę wojskową. Jest on również doradcą Ambasadora RP w sprawach dotyczących problematyki wojskowej. Jest również „odpowiedzialny za monitorowanie sytuacji wojskowo-politycznej oraz informowanie MON o jej rozwoju w oparciu o oficjalne, ogólnodostępne źródła, zgodnie z konwencją wiedeńską”¹⁹. W tym przypadku ustawodawca również nie podał szczegółów, co możemy odczytać jako podjęcie przez SWW wszelkich możliwych czynności, których celem jest organizacja przedstawicielstw i ich funkcjonowanie.

SWW pełni również rolę w planowaniu i kontrolowaniu realizacji umów międzynarodowych w zakresie rozbrojenia. Należy zwrócić uwagę na fakt, że zadania z zakresu rozbrojenia powinna być określona w akcie o randze międzynarodowej, a nie w ustawie.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ataszaty wojskowe przy ambasadach RP.

¹⁹ M. A. Kamiński, Zadania Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego [w:] W. Kitler, D. Nowak, M. Stepnowska, Prawo wojskowe, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 528.

Istotnym jest fakt, że katalog zadań przydzielonych SWW nie jest katalogiem zamkniętym. W ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego w artykule 6 ust. 1 pkt. 8 wskazano, że SWW może podejmować inne działania przewidziane w ustawach i umowach międzynarodowych, którymi RP jest związana. Ustawodawca ani nie doprecyzował ani nie nazwał tych czynności.

Jak już wspomniano, SWW może wykonywać swoje zadania poza granicami kraju. Jednym z wyjątków jest wykonywanie zadań w zakresie rozpoznawania międzynarodowego obrotu BMR i zagrożeń związanych z jej rozprzestrzenianiem oraz środków jej przenoszenia. Drugim wyjątkiem jest prowadzenie działań na terenie RP w związku z działaniami prowadzonymi poza granicami państwa. Oznacza to, że wszystkie działania, które SWW podejmuje na terenie Polski muszą być usankcjonowane w działaniach prowadzonych poza jej granicami.

Niektóre zadania mogą być prowadzone przy pomocy Służby Kontrwywiadu Wojskowego (SKW) lub Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) odpowiednio do ich kompetencji. Zadania, które mogą być przeprowadzane wyłącznie za pośrednictwem SKW lub ABW to przeprowadzanie czynności obserwacyjnych (art. 29), kontrola operacyjna (art. 31), zakup kontrolowany (art. 33) oraz niejawne nadzorowanie (art. 34).

KONTROLA NAD SŁUŻBAMI SPECJALNYMI

Nadzór nad służbami specjalnymi w Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje Minister – Członek Rady Ministrów – Koordynator Służb Specjalnych. Zadania Ministra Koordynatora określa Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra - Członka Rady Ministrów Mariusza Kamińskiego -Koordynatora Służb Specjalnych. Minister Koordynator pełni swoje zadania w zakresie nadzoru, kontroli i koordynacji służb specjalnych (ABW, AW, SKW, SWW, CBA). Szczegółowy zakres zadań dotyczy sprawowania nadzoru i kontroli działalności służb specjalnych, koordynowania ich działalności i wspomaganie Rady Ministrów w kształtowaniu głównych kierunków polityki rządu, która dotyczy działalności służb specjalnych.

Do zadań w zakresie nadzoru nad działalnością służb specjalnych należy: wyznaczanie strategicznych kierunków rozwoju i funkcjonowania, opracowywanie planów ich działalności w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa państwa oraz badanie, ocenianie i monitorowanie poprawności realizacji zadań, które określone są w przepisach prawa, wytycznych, planach i programach. Minister Koordynator zatwierdza roczne plany i sprawozdania przygotowywane

przez szefów służb specjalnych oraz dokonuje oceny stopnia ich realizacji wraz ze sformułowaniem wniosków i rekomendacji. Do zadań Ministra Koordynatora należy również wyznaczenie celów i kierunków współpracy międzynarodowej oraz dokonywanie oceny efektów wymienionej współpracy, a także wyznaczanie standardów i minimalnych wymagań w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi i mieniem w służbach specjalnych. Istotnym zadaniem Ministra Koordynatora jest analizowanie i ocenianie działań podejmowanych przez ABW i SKW w zakresie nadzoru funkcjonowania systemu ochrony informacji niejawnych oraz Szefa ABW w zakresie pełnienia funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa. Minister Koordynator rozpatruje również wniesione na działalność służb specjalnych skargi.

W zakresie kontroli działalności służb specjalnych Minister Koordynator przeprowadza kontrole w służbach specjalnych, przeprowadza kontrole prawidłowości realizacji postępowań sprawdzających (kontrolnych i postępowań bezpieczeństwa przemysłowego również) oraz analizuje i dokonuje oceny stosowania uprawnień ingerujących w prawa i wolności człowieka i obywatela.

Natomiast w zakresie koordynowania działalności służb specjalnych Minister Koordynator podejmuje działania, które mają służyć zapewnieniu współdziałania służb w ramach przyznanych im kompetencji i postawionych przed nim zadaniami. Należy zauważyć, że do zadań Ministra Koordynatora należy również organizowanie i zapewnianie współpracy pomiędzy służbami specjalnymi a innymi służbami i instytucjami, które realizują zadania w zakresie bezpieczeństwa. Minister Koordynator poza organizowaniem i zapewnianiem współpracy ma za zadanie zapewnić optymalne warunki współpracy ze służbami specjalnymi z innych państw i organizacjami międzynarodowymi, a także wyraża zgodę na współdziałanie ABW i AW z właściwymi organami i służbami innych państw oraz wyraża zgodę na współdziałanie CBA z organizacjami międzynarodowymi. Jednym z kluczowych zadań w XXI wieku – wieku informacyjnym – jest organizowanie warunków prawidłowego funkcjonowania systemu wywiadowczego państwa. Prawidłowe funkcjonowanie systemu wywiadowczego ma zapewniać efektywne wykorzystanie informacji, które dotyczą strategicznych interesów państwa przez konstytucyjne organy państwa. Minister Koordynator opracowuje i przygotowuje projekty ustaw, rozporządzeń i innych aktów prawnych, które dotyczą bezpieczeństwa państwa oraz programów, które mają służyć zbudowaniu zintegrowanego systemu służb specjalnych. W tym zakresie Minister Koordynator odpowiada

również za opracowywanie i prowadzenie procesu uzgodnień, konsultacji publicznych lub opiniowania oraz wnoszenia do rozpatrzenia: założeń projektów ustaw, projektów ustaw, projektów rozporządzeń i innych aktów prawnych i dokumentów rządowych dotyczących służb specjalnych. Minister Koordynator rozstrzyga spory kompetencyjne między służbami specjalnymi.

Minister Koordynator prowadzi współpracę międzynarodową z organami innych państw i instytucjami międzynarodowymi, które zajmują się nadzorem, koordynacją i kontrolą służb specjalnych, organizuje politykę informacyjną systemu służb specjalnych, wyznacza założenia i kierunki działań podejmowane przez służby specjalne w tej dziedzinie i prowadzi badania i studia nad systemami zarządzania służbami specjalnymi oraz ich kontroli celem optymalizacji rozwiązań, które są stosowane w Polsce.

W związku ze swoimi zadania Minister Koordynator ma prawo żądać informacji (w tym niejawnych), dokumentów, analiz lub sprawozdań, które dotyczą poszczególnej sprawy lub rodzaju spraw od szefów służb specjalnych, informacji z zakresu planowania i wykonywania budżetu i polityki kadrowej oraz informacji dotyczących działalności ABW, AW i CBA oraz Krajowej Administracji Skarbowej i organów informacji finansowej, a także informacji dotyczących planowania i wykonywania powierzonych zadań. Minister Koordynator ma prawo wydawać szefom służb specjalnych wiążące ich wytyczne i polecenia i decyzje, a także zgody dotyczące współdziałania Szefów ABW, AW, SKW, SWW i CBA z organami i służbami innych państw. Minister Koordynator może zapoznawać się z informacjami, które mogą mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji RP. Dodatkowo Minister Koordynator ma prawo powoływać zespoły do opracowania konkretnych zagadnień oraz zlecać sporządzenie ekspertyz i innych opracowań. Z punktu widzenia ochrony informacji niejawnych istotnym zadaniem Ministra Koordynatora jest wydawanie w imieniu Prezesa Rady Ministrów postanowień i decyzji, które dotyczą niedopuszczalności odwołania oraz uchybienia terminowi do wniesienia odwołania od odmownej decyzji wydania poświadczenia bezpieczeństwa oraz decyzji kończącej odwołanie rozpatrujące odwołanie, wznowionych postępowań .

Minister Koordynator ds. Służb Specjalnych ma obowiązek współdziałać z innymi organami, w szczególności z ministrami właściwymi ds. wewnętrznych, administracji publicznej, spraw zagranicznych, finansów publicznych, Ministrem Obrony Narodowej i Ministrem Sprawiedliwości.

Analiza zadań Ministra Koordynatora dowiodła, że pełni on rolę zarządzającą, a nie kontrolną. Świadczy o tym mnogość kompetencji, które wykraczają poza nadzór i koordynację.

PODSUMOWANIE

Analiza zapisów ustawowych dotyczących zadań Agencji Wywiadu i Służby Wywiadu Wojskowego pozwalają przyjąć, że Agencja Wywiadu odpowiedzialna jest za ochronę bezpieczeństwa zewnętrznego RP. AW jest służbą specjalną odpowiedzialną za wywiad zagraniczny, a misją służby jest dostarczanie informacji wywiadowczych najważniejszym organom władzy państwowej RP. Agencja odpowiedzialna jest za pozyskiwanie ekskluzywnych informacji istotnych dla bezpieczeństwa zewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej. AW realizuje zadania w zakresie identyfikacji zagrożeń, monitorowania środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego i budowania strategię bezpieczeństwa międzynarodowego RP, rozpoznawania nowych zagrożeń i wyzwań o charakterze globalnym oraz wyławianiem z ogromu danych informacji wiarygodnych, istotnych i przydatnych. Informacje zdobyte przez Agencję Wywiadu są przekazywane bezpośrednio najważniejszym organom państwowym w Polsce.

Służba Wywiadu Wojskowego natomiast jest służbą specjalną odpowiedzialną za ochronę przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej SZ RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez MON. SWW realizuje zadania z zakresu uzyskiwania, gromadzenia, analizowania, przetwarzania informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa potencjału obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, bezpieczeństwa i zdolności bojowej SZ RP oraz warunków realizacji, przez SZ RP, zadań poza granicami państwa. Informacje te przekazywane są właściwym organom. Służba bierze udział w rozpoznawaniu i przeciwdziałaniu militarnym zagrożeniom zewnętrznym godzącym w obronność Rzeczypospolitej Polskiej i zagrożeniom międzynarodowym terroryzmem oraz w rozpoznawaniu, przeciwdziałaniu i zapobieganiu zdarzeniom o charakterze terrorystycznym wymierzonym przeciwko personelowi i mieniu SZ RP poza granicami państwa oraz zwalczanie skutków takich zdarzeń. Do kluczowych zadań SWW należy również prowadzenie wywiadu elektronicznego na rzecz SZ RP oraz przedsięwzięć z zakresu kryptoanalizy i kryptografii;

Kontrolę nad wymienionymi służbami sprawuje Minister Koordynator Służb Specjalnych, który wykonuje zadania wyznaczone przez Prezesa Rady Ministrów. Do ustawowych zadań

Ministra Koordynatora należy m.in. sprawowanie nadzoru i kontroli służb specjalnych; rozpatrywanie skarg na decyzje organu I instancji w zakresie dostępu do informacji niejawnych; koordynowanie działań służb specjalnych; wyznaczanie strategicznych kierunków działań i funkcjonowania służb specjalnych; rozpatrywanie skarg na działania służb specjalnych.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENNICTWO

LITERATURE

Bożek M., Czuryk M., Karpiuk M., Kostrubiec J., Służby specjalne w strukturze władz publicznych. Zagadnienia prawnoustrojowe, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.

Chomonicz S., Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego. Komentarz, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2021.

Dobrzycki P., Cywilne służby specjalne, Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej, Warszawa 2020.

Haftarczyk K., Służby specjalne jako element bezpieczeństwa narodowego, Zeszyty Naukowe WSOWL nr 3 (161) 2011.

Kamiński M. A., Zadania Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego [w:] Prawo wojskowe, red. W. Kitler, M. Stepnowska, D. Nowak, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.

Opaliński B., Rogalski M., Szustakiewicz P., Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. Komentarz, C.H. Beck, Warszawa 2017.

Pawłowski J., Zdrodowski B., Kuliczowski M., Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.

ŹRÓDŁA

SOURCES

Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. 2022 poz. 502).

Ustawa z dnia 24 maja 2002 roku o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (Dz. U. 2022 poz. 557).

Copyright (c) 2023 Natalia Domasiak

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.
4.0 International License.